

Андрєєв Денис Вікторович,
аспірант Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПОПЕРЕДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗБРОЇ НА МІСЦІ ЇЇ ВИЯВЛЕННЯ

Важливим завданням спеціаліста під час розслідування злочинів, вчинених із використанням зброї є проведення попереднього дослідження на місці її виявлення. У кримінально-процесуальній та криміналістичній літературі достатня увага приділяється загальнотеоретичним, правовим і методичним питанням проведення попередніх досліджень взагалі та зброї зокрема. Попередні дослідження розглядаються як одна з форм пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні, що здійснюється під час проведення в процесі будь-яких слідчих (розшукових) дій, так і поза ними [1, с. 5]. Більшість правників вважають за необхідне проведення попередніх досліджень на місці події з метою визначення придатності виявлених слідів до ідентифікації, вжиття спеціальних заходів для збереження якісних властивостей об'єктів, що мають доказове значення, встановлення взаємозв'язку слідів з подією злочину. Розглянемо деякі проблемні питання проведення попередніх досліджень.

В. А. Ручкін зазначає, що слідчий на підставі своїх знань в сфері судової балістики може проводити нескладні попередні дослідження зброї [2, с. 199]. В. М. Хрустальов, Р. Ю. Трубіцин вражають, що застосування спеціальних знань у формі попередніх досліджень здійснюється для встановлення ознак, прикмет, звичок і інших даних, що характеризують осіб, які брали участь у події [3, с. 37]. Е. О. Разумов та М. П. Молібога розглядають попередні дослідження як частину пошуково-ідентифікаційної діяльності, яка здійснюється з метою розкриття і розслідування злочину, діяльності належним чином уповноважених на те осіб, спрямовані на встановлення невідомих матеріальних об'єктів за їх слідами і з'ясування їх зв'язку з подією, що розслідується [4, с. 45]. На нашу думку, метою попередніх досліджень є не тільки виявлення слідів, в тому числі невидимих, встановлення пошукових ознак злочинця але й дослідження зброї й інших об'єктів, які є елементами механізму злочину.

У зв'язку з відсутністю кримінально-процесуальної регламентації попередніх досліджень вони вважаються непроцесуальною формою використання спеціальних знань і тому результати таких досліджень не використовують як докази у кримінальному провадженні. Попереднє дослідження здійснюється найчастіше спеціалістом в умовах слідчої дії, має експресний характер

і спрямоване на одержання орієнтуючої інформації про суб'єктів, обставини розслідуваного злочину, засоби і методи, використовувані для його вчинення [5, с. 47].

Ми вважаємо, що однією з причин необхідності проведення попередніх досліджень зброї є те, що, крім окремих об'єктів, дослідженню підлягає місце її виявлення (місце події) в цілому, а воно може слугувати джерелом криміналістично значущої інформації тільки в тому випадку, коли зберігся його первинний стан.

Методи та засоби попередніх балістичних досліджень при розслідуванні злочинів, вчинених із використанням зброї, повинні відповідати таким вимогам: безпека досліджень; науковість методик; етичність дослідження; застосовування технічних засобів, придатних для роботи в «польових» умовах місця події; використання ефективних методів дослідження, які дозволяють отримати якомога більший обсяг інформації від матеріальних слідів злочину по відношенню до інформаційного потенціалу досліджуваних об'єктів; збереження досліджуваних об'єктів [6, с. 36].

Отже, попереднє криміналістичне дослідження – одна з форм реалізації спеціальних криміналістичних знань, що здійснюється на місці її виявлення з використанням техніко-криміналістичних засобів з метою оперативного отримання орієнтуючої інформації про особу передбачуваного злочинця і обставини події для вжиття невідкладних слідчих (розшукових), негласних слідчих (розшукових) дій та організаційних заходів для розкриття та розслідування злочину. Критерієм необхідності попередніх досліджень на місці її виявлення, є гостра потреба у швидкому вивченні слідів з метою швидкого отримання вихідних даних про подію злочину й особу, яка його скоїла, для негайного використання цих даних. Інформація, яка встановлюється під час попереднього дослідження не має процесуального значення, її використовують для формування робочих версій, складання плану розслідування і розкриття злочину по гарячих слідах, тобто в організаційно-тактичних цілях.

Аналіз літературних джерел та слідчої практики дозволяє узагальнити певні категоріальні положення щодо попереднього дослідження зброї на місці її виявлення.

Об'єктами попередніх досліджень є матеріальні джерела криміналістично значущої інформації, які можна диференціювати на два види. Перший утворюють одиничні сліди злочину, що вивчаються незалежно один від одного: зброя, боеприпаси, сліди пострілу та ін. Метою їх дослідження є встановлення властивостей, виду об'єкта в натурі або по його слідах, механізм їх утворення. Другий вид об'єктів

представляє сукупність однорідних слідів, комплекс всіх виявлених різноманітних слідів і обстановка місця виявлення зброї в цілому, що аналізуються в сукупності і зіставляються з відомостями з матеріалів кримінального провадження, а також іншими даними.

Предметом попередніх досліджень є широке коло завдань, які за обсягом фактично охоплюють увесь предмет експертизи зброї та слідів і обставин її використання й вибухотехнічної експертизи з включенням класифікаційних, діагностичних, ідентифікаційні, ситуаційних завдань.

Підставою проведення попередніх досліджень є усні вказівки слідчого або ініціатива спеціаліста. Для ініціювання цих досліджень не потрібні листи (заявки) від керівників служб правоохоронних органів.

Місцем проведення попередніх досліджень є, як правило, місце події, обшуку або інше місце проведення слідчих (розшукових) дій, де виявлена зброя. Крім того, дослідження можуть проводитися під час огляду у кабінеті слідчого.

Суб'єктом попередніх досліджень є, в першу чергу, спеціаліст–зброезнавець. Але оскільки ці дослідження є непроцесуальною формою використання спеціальних знань, то їх можуть проводити й слідчі, оперативні працівники, які обізнані у зброї. Однак така можливість стосується нескладних попередніх досліджень.

Методи проведення попередніх досліджень повинні бути неруйнівні, щоб не змінити властивості (ознаки) об'єктів дослідження, оскільки у подальшому, як правило, призначаються судові експертизи. Методичною основою досліджень є розроблені в судовій експертизі методики дослідження об'єктів, застосування яких можливе в умовах огляду місця події.

Проведення попередніх досліджень не вимагає документального оформлення. Спеціаліст реалізує результати своєї діяльності у формі консультацій або роз'яснень. Однак можна погодитися з пропозицією С. О. Горопова щодо оформлення результатів досліджень у вигляді інформаційно-пошукових карток, що зберігаються у робочих матеріалах слідчого [7, с. 10].

Список використаних джерел

1. Предварительные криминалистические исследования следов на месте происшествия : пособие. М. : ВНИИ МВД СССР, 1987. 196 с.
2. Ручкин В. А. Оружие и следы его применения. Криминалистическое учение. М. : Юрлитинформ, 2003. 352 с.
3. Хрусталеv В. Н., Трубицын Р. Ю. Участие специалиста-криминалиста в следственных действиях. СПб. : Питер, 2003. 208 с.

4. Разумов Э. А., Молибога Н. П. Практическое руководство по осмотру места происшествия: теория, тактика, техника : пособие / под ред. П. В. Красюка. Киев : Вид-во УкрДГРІ, 2015. 750 с.

5. Слідчий огляд: сутність, види, тактика проведення огляду місця події і тактика використання техніко-криміналістичних засобів та спеціальних знань / В. О. Комаха та ін. Дніпропетровськ : ІМА-прес, 2004. 396 с.

6. Волобуєва О. О. Сутність, поняття і напрямки взаємодії слідчого зі спеціалістами під час проведення попереднього дослідження. Вісник Одеського інституту внутр. справ. 2004. № 3 (1). С. 34–39.

7. Торопов С. О. Попередні та експертні балістичні дослідження на місці події : автореф. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011. 20 с.